

τριών εξουσιών, της αυστηρής τιμωρίας των παραβατών, και του περιορισμού του χρόνου παραμονής στην εξουσία για κάθε υποψήφιο πολιτευτή. Αυτό ίσως και να σημαίνει κατ' ουσίαν την ανάγκη νέου Συντάγματος, και όχι απλώς μια αναθεώρηση, αφού μια τόσο εκτενής ανασκευή της δομής της εξουσίας φέρνει ριζική αναδιάρθρωση του πολιτικού συστήματος. Από την άλλη, βέβαια, από τυπικής άποψης δεν είναι σαφές αν αυτό είναι απαραίτητο, δεδομένου ότι η σχετική ρήτρα του Συντάγματος υπόκειται σε ερμηνεία<sup>71</sup>.

Όπως και να 'χει, σε κάθε περίπτωση απαιτείται ο σεβασμός του Συντάγματος, ακόμη και αυτού που κρίνει κανείς ότι έχει περιθώρια σημαντικής βελτίωσης ή και αυτού που ίσως να πρέπει να αντικατασταθεί, καθώς η τήρηση των νόμων είναι η βασική προϋπόθεση της κατ' αρχήν ύπαρξής τους. Εκτός αν αυτό θίγει την ατομική του ελευθερία. Ο σεβασμός στον Νόμο, στην έννοια δηλαδή της ύπαρξης κανόνων, είναι η βάση του Κράτους Δικαίου – όπου Νόμος νοείται όχι απλώς ο κάθε μεμονωμένος κανόνας, αλλά η ίδια η έννοια του Δικαίου ως ένα ενοποιημένο σύνολο κανόνων που θεσπίζονται σε μια πολιτεία για την εξασφάλιση της ίσης αντιμετώπισης όλων των ελεύθερων πολιτών. Είναι οι βασικοί και απαραίτητοι κανόνες συμβίωσης. Είναι, δηλαδή, η βάση της Δικαιοσύνης. Χωρίς φυσικά αυτό να σημαίνει ότι οι νόμοι είναι αλάθητοι. Και γι' αυτό άλλωστε η έννοια του Νόμου είναι εύκολο να παρερμηνευτεί. Διότι οι νόμοι μπορεί να είναι αυθαίρετοι, καταπιεστικοί, όργανα συμφερόντων και συχνά εκλαμβάνονται ως τέτοιοι. Εδώ βέβαια εννοούμε τον Νόμο ως βασική έννοια κοινωνικής και πολιτικής συμβίωσης στη βάση κοινά παραδεκτών αποδοχών – με βασικό κριτήριο την Ελευθερία. Ίσως, τότε, θα ήταν καλύτερο, και πιο εύχο, να μιλάμε για Δίκαιο, παρά για Νόμο.

Πάντως, επειδή όπως είπαμε η προστασία του Συντάγματος είναι η ίδια η προστασία των πολιτών και της (πολιτικής) κοινωνίας, ίσως δεν είναι και τόσο μεγάλη αντίφαση ότι το Σύνταγμα δεν την προβλέπει. Θέλω να πω... Ποιοι έφτιαξαν το Σύνταγμα;

## Συμπερασματικά...

Ας συνοψίσουμε όσα είπαμε από την αρχή του κεφαλαίου ως τώρα. Η κοινοβουλευτική δημοκρατία, που σέβεται το όνομά της όσο και το... επίθετό της,

---

71. Στο άρθρο 110 §1 του Συντάγματος ορίζεται πως: «Οι διατάξεις του Συντάγματος υπόκεινται σε αναθεώρηση, εκτός από εκείνες που καθορίζουν τη βάση και μορφή του πολιτεύματος, ως Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας, καθώς και από τις διατάξεις των άρθρων 2 §1, 4 §1, 4 και 7, 5 §1 και 3, 13 §1, και 26».

οφείλει να στηρίζεται στην τήρηση και σεβασμό κάποιων κανόνων. Ο πρώτος (ιεραρχικά) τέτοιος κανόνας αφορά την ύπαρξη και τήρηση των θεμελιικών παραδοχών μιας πολιτείας, όπως αυτές αποτυπώνονται στο Σύνταγμα. Εν συνεχεία, υφίσταται μια ρητώς διατυπωμένη συμφωνία ανάμεσα στους πολίτες και τους θεσμικούς εκπροσώπους τους ότι αυτοί (οι εκπρόσωποι) θα ενεργούν προς το συμφέρον των πολιτών<sup>72</sup>. Ταυτόχρονα υπάρχει και μια άτυπη συμφωνία ότι θα το πράττουν αυτό στη βάση συγκεκριμένων προγραμματικών ή ιδεολογικών προτάσεων. Όπως, όμως, υποστηρίχτηκε σε αυτό το κεφάλαιο, η βάση των κανόνων και συμφωνιών αυτών δεν τηρείται στην Ελλάδα, καθώς επίσης πολλοί από αυτούς δεν τηρούνται σχεδόν σε όλες τις σύγχρονες δυτικές «δημοκρατίες». Αφενός, οι άτυπες συμφωνίες προστασίας των πολιτών παραβιάζονται στη βάση και την ουσία τους. Αφετέρου, το τυπικό συμβόλαιο ανάμεσα στους εκπροσώπους και τον λαό, το ίδιο το Σύνταγμα, υφίσταται συνεχείς και συστηματικές παραβιάσεις. Το *συνεχείς και συστηματικές* πρέπει να τονιστεί διότι, αν επρόκειτο για μεμονωμένα περιστατικά δεν θα θεωρούνταν τόσο σημαντικά ώστε να θεμελιωθεί ένα επιχείρημα περί μη δημοκρατίας.

Και τέλος, ο έλεγχος της εύρυθμης λειτουργίας, που κανονικά θα έπρεπε να υφίσταται, δεν πραγματοποιείται. Ο έλεγχος αυτός κανονικά θα έπρεπε να γίνεται από τον ίδιο τον λαό, σε ουσιαστικό επίπεδο, και από τη δικαστική εξουσία, που είναι επιφορτισμένη με τον θεσμικό έλεγχο των άλλων δύο εξουσιών. Ο λαός, όπως είπαμε, αδυνατεί να επιτελέσει τη λειτουργία του αυτή, όπως κανονικά θα όφειλε. Ένας λόγος είναι ότι βαριέται να αναλάβει την ευθύνη που του αναλογεί (ο λεγόμενος «ζαμανφουτισμός») και προτιμά να εναποθέτει τις ευθύνες στους ίδιους τους κυβερνώντες, ξεχνώντας ότι ο ρόλος των τελευταίων δεν είναι να ελέγξουν τον εαυτό τους. Μετάθεση ευθυνών δηλαδή. Ένας άλλος λόγος έγκειται στην προπαγάνδα, στην έλλειψη αξιόπιστων εναλλακτικών πολιτικών προτάσεων, και στην επικράτηση των κάθε λογής –ισμών στην πολιτική ζωή. Και ένας ακόμα λόγος είναι ότι, και αυτοί που επιθυμούν να πράξουν αυτό που οφείλουν ως πολίτες, δεν υποστηρίζονται από την ίδια τη θεσμική συγκρότηση της Πολιτείας. Και αν επιμείνουν, υφίστανται άμεση ή έμμεση καταστολή.

Υπάρχει όμως κι ένας επιπρόσθετος λόγος: ακόμη και εκεί όπου υπάρχει πολιτική σκέψη και συνείδηση, υφίσταται αδυναμία οργάνωσης. Οργάνωσης σε δράση, εννοείται. Σε αυτό όμως θα αναφερθούμε παρακάτω.

---

72. Για παράδειγμα, το ίδιο το Σύνταγμα επιτάσσει την προάσπιση της πατρίδας και καταδικάζει την προδοσία.

Η δικαστική εξουσία, από την άλλη, έχει αποστερηθεί τον ρόλο της αυτό, του ελέγχου των άλλων δύο εξουσιών, διότι αυτές συμμαχιστικά και της τον αποστέρησαν! Αν αυτές δεν θέλουν, δεν θα φτάσει υπόθεση που να τις αφορά στη Δικαιοσύνη. Και ο λαός δεν μπορεί να προσφύγει: δεν έχει έννομο συμφέρον! Πρόκειται, δηλαδή, για ολοκληρωτική παραβίαση της λεγόμενης διάκρισης των εξουσιών. Κι αυτό είναι σημαντικό, κι ας μην είναι βέβαιο ότι θα δικάζαν αμερόληπτα.

Συνεπώς, η κοινοβουλευτική δημοκρατία δεν υφίσταται ως υπαρκτό πολίτευμα στη νεωτερική Ελλάδα, από την ύπαρξη του σύγχρονου ελληνικού κράτους μέχρι και σήμερα. Σε πολύ μεγάλο βαθμό, μάλιστα, δεν υφίσταται και σε άλλες χώρες της Δύσης και των λεγόμενων «δημοκρατικών» τους συμμάχων. Το πολίτευμα των χωρών αυτών, και ειδικότερα της Ελλάδας, θα πρέπει να το ονομάσουμε, για λόγους ακρίβειας και εγκυρότητας, κοινοβουλευτισμό. Ειδικότερα, αν θέλουμε να προσδιορίσουμε τον κοινοβουλευτισμό αυτόν με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, θα τον προσδιορίζαμε ως ολιγαρχικό κοινοβουλευτισμό. Και μάλιστα όχι με στοιχεία αριστοκρατίας αλλά πλουτοκρατίας.

[Αν και ένας τέτοιος ισχυρισμός δεν (πρέπει να) είναι αυταπόδεικτος, η ανάλυση των κεφαλαίων που προηγήθηκαν τεκμηριώνει με σαφήνεια την επιρροή λίγων ισχυρών οικονομικών κέντρων εξουσίας προς την πολιτική εξουσία. Άλλωστε η τελευταία αποτελείται επίσης από ολιγαρχικού χαρακτήρα δομικά χαρακτηριστικά, όπως η ατέρμονη παραμονή στην εξουσία (π.χ. βουλευτές με 15ετή έως και 40ετή θητεία στη Βουλή!), η οικογενειοκρατία, οι πρόδηλες διασυνδέσεις με επιφανείς επιχειρηματίες, καθώς και ο συνεχής πλουτισμός των ίδιων των βουλευτών<sup>73</sup>. Συνεπώς, η περαιτέρω ανάλυση καθίσταται περιττή.

Παρ' όλα αυτά, δεν θα ήταν άσκοπο να προβώ σε ένα τελευταίο σχόλιο-σύνοψη. Όπως καταλήξαμε λίγο παραπάνω, «η κρίση του πολιτικού συστήματος αποτελεί εγγενές χαρακτηριστικό του». Η κρίση του συστήματος. Ποιου συστήματος όμως; Μα, της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Δηλαδή, το ίδιο το Σύνταγμα και ολόκληρη η λειτουργία του πολιτικού συστήματος φέρουν τα συστατικά εκείνα που οδηγούν σε συνεχείς κρίσεις της κοινοβουλευτικής

---

73. Από τη συγκριτική ανά έτη εξέταση του πόθεν έσχες των πολιτικών του ελληνικού κοινοβουλίου προκύπτει ότι η συντριπτική πλειοψηφία τους έχει αυξήσει σημαντικά το δηλωθέν οικογενειακό τους εισόδημα καθώς και την κατοχή σε ακίνητα και άλλα ιδιοκτησιακά τεκμήρια (σκάφη, αυτοκίνητα, κ.ά.).

δημοκρατίας. Γιατί συμβαίνει αυτό; Μα, επειδή η μέριμνα των νομοθετών-πολιτικών αντιπροσώπων δεν είναι η προάσπιση της δημοκρατίας. Και γι' αυτό το σύστημα καταλήγει να λειτουργεί με τον τρόπο που πραγματικά θα ήθελε να είναι: ολιγαρχικό.

Αυτός είναι και ο λόγος που το Σύνταγμα και οι νόμοι θεσπίζουν την ατιμωρησία των πολιτικών αντιπροσώπων. Ας το δούμε ως μια απλή μαθηματική εξίσωση. Όπως ανέφερα στην αρχή του κεφαλαίου, «οι πολιτικοί εκπρόσωποι... υποστηρίζονται από ν συγκεκριμένες οικογένειες» οικονομικών συμφερόντων (α). Οι οποίοι δεν θέλουν οι επενδύσεις τους να είναι επισφαλείς και, άρα, επιθυμούν νομική κατοχύρωση των δραστηριοτήτων τους (β). Οι νόμοι φτιάχνονται από τη νομοθετική και εκτελεστική εξουσία (γ). Οι νομοθέτες δεν διώκονται για καμία τους πράξη ή παράλειψη, όπως ορίσανε οι ίδιοι (δ). Τέλος, όλο το πολιτικό σύστημα χτίζεται στους νόμους (ε). Αν x είναι το (πραγματικό) πολιτικό μας σύστημα, ποιοι είναι αυτοί που το καθορίζουν; Μα, φυσικά οι παράμετροί του α, β, γ, δ, και ε. Και τότε, πώς ονομάζεται το x;]

Εδώ όμως χρειάζεται μια αντιστροφή. Δηλαδή, ο κοινοβουλευτισμός δεν είναι πολίτευμα αλλά τρόπος λειτουργίας του. Ταυτόχρονα, η ολιγαρχία είναι ένα από τα δυνατά αλλά και συχνά πολιτεύματα διακυβέρνησης, που άλλωστε συναντάμε συχνά, και μπορεί να ασκείται με διάφορες μεθόδους: μία απ' αυτές είναι μέσω του κοινοβουλίου. Συνεπώς, θεωρώ πως ακριβέστερα θα πρέπει να προσδιοριστεί το πολίτευμά μας ως κοινοβουλευτική ολιγαρχία, ορίζοντας το ουσιαστικό (ολιγαρχία) ως αυτό που πραγματικά θέτει θεωρητικές, ουσιαστικές αλλά και ιστορικές βάσεις του πολιτεύματος και το επίθετο ως αυτό που του προσδίδει τα ιδιαίτερα θεσμικά του χαρακτηριστικά. *Κοινοβουλευτική Ολιγαρχία λοιπόν!*